

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

УДК 93 (477)

Кудряченко А.І.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМАТИКИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглядаються питання щодо актуалізації проблематики досліджень із всесвітньої історії в роки незалежності України та на середньострокову перспективу. Автор аналізує науково-організаційні складові поліпшення вітчизняних досліджень у сучасну історичну добу, з'ясовує спеціалізацію на окремих історичних періодах та регіонах створеної у 1990-х рр. низки академічних інститутів, а також резерви, які слід задіяти для нарощування досліджень у даній царині. Пропонує визначення тематики і змістовного наповнення відповідних часових та географічних зрізів студій із всесвітньої історії. Окремо в статті аналізуються відповідні напрями досліджень новоствореної Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України», визначаються пріоритети поглибленого вивчення вітчизняними істориками минулого і сьогодення оточуючого світу, з'ясування ролі та місця України і українського народу у розвитку європейського континенту і всесвітньо-історичного процесу минулих і сучасності. Автор формулює амбітне завдання інтегрування української історії, її відповідного місця у світову не лише в роботах вітчизняних дослідників, а й у працях зарубіжних істориків, висвітлює складові розвитку національної історіографії в контексті імперативів сучасної світової історичної думки та формування вітчизняної науково-дослідницької парадигми у відповідності зі світовою історією. У статті актуалізується вивчення особливостей цивілізаційної структури сучасного світу, передового світового досвіду державотворення, сприяння поширенню в міжнародному інформаційному просторі досліджень про історичну тяглість статусу України як міжнародного актора.

Ключові слова: Україна, всесвітня історія, науково-дослідна парадигма, історіографія, міжнародні зв'язки, глобальні історичні явища, концептуальні і прикладні наукові розробки, європейська та світова цивілізація.

Цим числом Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України» започатковує науковий часопис «Проблеми всесвітньої історії». Він покликаний стати вагомим надбанням Інституту, сприяти об'єднанню наукових сил і фахівців нашої країни щодо висвітлення актуальних проблем всесвітньої історії, перспективних напрацювань у цій галузі історичної науки, досліджень відповідних історико-хронологічних та географічно-тематичних зрізів. Новий журнал має гуртувати вітчизняних науковців окресленого напрямку, стати притягальною платформою для публікації їх наукових розвідок, для дискусій чи полеміки стосовно актуальних теоретико-методологічних підходів і нових парадигм у практиці наукових досліджень із широкого кола проблем всесвітньої історії. Редколегія має також намір залучати до співпраці й відомих іноземних науковців та друкувати їх дослідження на сторінках нашого журналу.

Відомо, що вітчизняна історична наука як складова соціогуманітаристики у добу незалежності, долаючи низку труднощів перехідного періоду, нарощує

потенціал свого розвитку, охоплює все ширше коло досліджуваних проблем і напрямів. Рубіжним для історичної науки України став етап здобуття незалежності держави і вихід її на міжнародну арену як суверенного суб'єкта політичних та світогосподарських відносин.

У перші роки незалежності та суверенного розвитку важливими завданнями дослідників суспільних наук постали подолання спадщини минулого, зокрема: вузькості класового підходу до вивчення й оцінки та інтерпретації історичних явищ і всього перебігу подій; ідеологічно-пропагандистських кліше і штампів; відвертого ігнорування надбань передової західної історичної думки тощо. Іншими словами, у сучасну історичну добу змінилася система не лише відправних координат, а й наукові пріоритети вітчизняних істориків у розробці всього кола історичних досліджень. На перший план виступили проблеми утвердження нового наукового підходу та методологічних засад історичної науки, переосмислення основних історичних закономірностей за відмови від домінування формаційного підходу до періодизації історії та одномірного її вивчення і тлумачення, а також налагодження плідних міжнародних контактів. Віднині з'ясування причинно-наслідкових детермінант суспільного розвитку мало включати і складові цивілізаційного поступу, його людські виміри, а опанування всім арсеналом сучасних теоретико-методологічних напрацювань західної історичної науки покликано сприяти поглибленому вивченню минулого і сьогодення оточуючого світу як необхідної умови розвитку національної історіографії в контексті імперативів сучасної світової історичної думки.

Надто важливою у справі становлення та подальшого розвитку досліджень з проблематики всесвітньої історії в сучасній Україні була і є постійна увага до цього кола питань Президії Національної академії наук України. Так, за рішенням Президії АН України на початку 1990-х рр. було створено низку інститутів, що стали спеціалізуватися на окремих історичних періодах та регіонах. Серед них постали новостворені: Інститут української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського, Інститут сходознавства імені А. Кримського, Інститут європейських досліджень (до 2001 р. східноєвропейських досліджень), Інститут українознавства імені І. Крип'якевича тощо. На засіданнях Президії НАН України приділяється пильна увага стану справ у цій царині гуманітаристики, питаннями розвитку історичної науки постійно опікується низка членів Президії НАН України. У травні 2009 р. на засіданні Президії НАН України було заслухано та обговорено доповідь «Сучасний історіографічний процес в Україні: здобутки й нерозв'язані проблеми», з якою виступив директор Інституту історії України академік НАН України В.А. Смолій. У прийнятій Постанові від 13 травня 2009 р. відзначалося, що навчальний, просвітницький і науково-дослідницький процеси у сфері історичного знання мають величезне соціально-політичне

значення, що виховання історією становить істотний елемент державотворення. Відзначивши здобутки вітчизняних істориків, перш за все, колективу Інституту історії України, Президія НАН України визначила низку важливих та невідкладних завдань щодо розвитку вітчизняної історичної науки.

Говорячи про створені на початку 1990-х рр. нові інститути Відділення історії, філософії та права НАН України, варто особливо відзначити, що саме Інститут історії України підсилив їх кадровим складом. З того часу ці інститути за підтримки Президії, Бюро Відділення НАН України провели значну науково-організаційну роботу, реалізували чимало дослідницьких проєктів, налагодили взаємовідносини із відповідними закордонними науковими центрами. Аналіз пройденого шляху та знайомство з низкою узагальнюючих праць стосовно поступу вітчизняної історичної науки, зокрема з працями В.А. Смолія, О.П. Реєнта, Л.О. Зашкільняка, С.В. Віднянського та інших, дає підстави говорити про два важливих етапи розвитку досліджень з проблематики всесвітньої історії в сучасній Україні. Перший етап бере початок з 1991 р. (з часу досягнення Україною незалежного статусу) і продовжувався до межі ХХ-ХХІ ст. Для цього часу характерними були: розрив із одномірними підходами спадщини попередніх десятиліть та поступовий перехід до нових науково-методологічних засад історичних досліджень, підготовка і випуск цілої низки фундаментальних праць із вітчизняної історії, вихід на відповідні узагальнення стосовно місця України в оточуючому світі.

Нинішній, другий етап розвитку історичної науки, її складовою із всесвітньої проблематики, бере відлік з початку ХХІ ст. Протягом цих років відбувається формування осередків наукових шкіл, які все наполегливіше досліджують країни і регіони (однак, далеко не всі й неоднаковою мірою) та розвиток України у загальносвітовому контексті історичного поступу. Ці роки можна назвати періодом утвердження нового світобачення у працях все ширшого кола вітчизняних істориків, більш реалістичного розуміння всесвітньо-історичного поступу, його етапів та ролі окремих держав і регіонів.

Звісно, поряд із застарілою теоретико-методологічною спадщиною минулого етапу, стримуючим чинником розвитку досліджень з історії зарубіжних країн і міжнародних відносин в Україні було незнання багатьма українськими істориками провідних західноєвропейських та інших іноземних мов. Без виправлення такого становища історичні дослідження із всесвітньої історії в Україні неспроможні були б подолати провінціалізм та маргінальне світобачення.

Слід підкреслити, що оскільки в Україні донедавна ще не було окремого наукового закладу з проблематики всесвітньої історії, то основний тягар досліджень у цьому напрямі, особливо в перше десятиліття незалежності, лягав на Інститут історії України НАН України – провідну академічну установу даного профілю. За нових історичних умов Інституту вдалося подолати відірваність від магістралей світового наукового поступу та від уразливих

сторін попередньої національної традиції, налагодити стосунки із зарубіжними науковими центрами. Провідна роль академічного Інституту історії України, діяльність його керівництва та провідних фахівців значно сприяли широкому професійному середовищу українських істориків адаптуватися до нових умов і можливостей та сучасних вимог. Акумулюючи практику розв'язання конкретних наукових проблем, цей колектив керувався баченням загальної перспективи перебігу всього історичного процесу, потребами опанування сучасним науково-методичним інструментарієм, світоглядними парадигмами з виходом на цивілізаційний діалог [1, с. 10].

Виходячи із сучасних потреб, Постановою Президії НАН України від 21 вересня 2011 р. № 266 на базі Інституту європейських досліджень НАН України було створено Державну установу «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», що розпочав свою роботу у цій якості в березні 2012 р. У січні 2014 р. склад Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» поповнився науковцями з Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Відтоді у складі Інституту всесвітньої історії НАН України було сформовано п'ять наукових відділів: теорії та методології вивчення всесвітньої історії, глобальних і цивілізаційних процесів, трансатлантичних досліджень, історії нових незалежних держав, історії країн Азії та Африки.

Академічний Інститут всесвітньої історії розгорнув свою діяльність на базі здобутків Інституту європейських досліджень, започаткованих ним регулярних міжнародних наукових конференцій та співпраці із вітчизняними і зарубіжними науковими установами. Вельми показово, що науковий доробок співробітників Інституту європейських досліджень узагальнений в чотирьох фундаментальних міждисциплінарних колективних монографіях циклу «Україна в Європі» та у багатьох наукових збірниках даного циклу, які разом із іншими авторськими монографіями були номіновані на Державну премію в галузі науки і техніки за 2013 р.

ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» щороку проводить міжнародні наукові конференції, зустрічі з послами та дипломатами іноземних держав, засідання «круглих столів» з актуальної наукової та міжнародної тематики. Сталою практикою є вихід авторських та колективних монографій, підручників, збірників наукових праць силами співробітників Інституту. Зокрема, протягом 2014 – березня 2016 рр. опубліковані сім монографій, одна з яких є колективною та п'ять авторських, зокрема, одна видрукувана за кордоном. За три останні роки вийшли друком 15 наукових збірників за матеріалами наукових конференцій та 2 аналітичні доповіді. У 2015 р. в Інституті проведено 10 наукових міжнародних конференцій та інших заходів, науковцями направлено цілу низку аналітичних матеріалів понад 110 адресатам – державних органів влади, на значну кількість із них отримано схвальні

відгуки та нові заявки від міністерств та відомств України. Відповідним рішенням Бюро Відділення історії, філософії та права і постановою Президії НАН України за № 217 від 23 вересня 2015 р. підтримано пропозицію Інституту щодо підготовки та публікації протягом наступних кількох років п'яти томної енциклопедії «Країни світу і Україна» [2].

Задля нарощування зусиль з дослідження актуальних проблем всесвітньої історії, світового культурно-цивілізаційного поступу започатковано й нинішній часопис. Адже існуючі журнали та періодичні видання Інституту історії України НАН України та інших академічних установ, часописи ВНЗ сконцентровані на висвітленні обмеженого кола наукових проблем і лише певною мірою торкаються проблематики, що визначена провідною для Інституту всесвітньої історії. Оцінки зробленого у цьому напрямі свого часу детально аналізували вітчизняні дослідники, зокрема на сторінках «Українського історичного журналу» професор, а нині член-кореспондент НАН України С.В. Віднянський. У своїх статтях у № 6 за 1997 р. «Рецепції всесвітньої історії на сторінках «Українського історичного журналу» [3] та у № 5 за 2010 р. «Стан, проблеми та перспективи досліджень зі всесвітньої історії в Україні» знаний науковець розглянув нові тенденції, позитивні зрушення на науковому рівні, тематичній спрямованості напрацювань вітчизняних науковців із всесвітньої історії й міжнародних відносин та удосконалення методології досліджень [4]. Він проаналізував заснування нових дослідницьких центрів, фахових часописів та інших складових розвитку досліджень цієї галузі, дав слушні оцінки стосовно ролі й значення наукових шкіл та проблем їх формування, тенденцій зростання інтересу молодих українських дослідників до історії зарубіжних країн і міжнародних відносин.

Зважаючи на важливість піднятої проблематики, мені довелося продовжити цю широку тему. В «Українському історичному журналі» № 1 за 2011 р. у статті «Дослідження з проблематики всесвітньої історії у сучасній Україні» я ставив питання щодо актуалізації тематики досліджень із всесвітньої історії, пошуку резервів, які слід задіяти для поліпшення існуючого становища у цій сфері, розглядав складові змістовного наповнення цих студій. Окремо довелося з'ясувати кількісні та якісні дані, наукові пріоритети поглибленого вивчення вітчизняного історичного минулого й сьогодення навколишнього світу та напрямки розвитку національної історіографії в контексті імперативів світової історичної думки [5].

Тож в умовах вже діючого Інституту всесвітньої історії НАН України можливості досліджень з даної проблематики значно зросли. Важливо враховувати, що основні напрями наукових досліджень нашої Установи, особливо з урахуванням відповідних змін у 2014 р., були скореговані окремим рішенням Президії НАН України. До них віднесено теоретичні проблеми всесвітньо-історичного процесу; світ-системні трансформації в умовах глобального розвитку; світовий культурно-цивілізаційний розвиток,

цивілізаційні зрушення та конкуруючі версії прогресу сучасності; суспільно-політичні та культурні взаємини України з країнами світу, аналіз і прогнозування цих взаємин; міжнародну безпеку, врегулювання міжнародних конфліктів; вплив геополітичних процесів, міжетнічних та міжконфесійних відносин на міжнародну безпеку тощо.

На сучасному етапі ці наукові напрями в галузі дослідження проблем всесвітньої історії лягають у площину низки завдань великого масштабу, які потребують свого розв'язання. Вони об'єктивно випливають із того стану, в якому перебуває сучасне українське суспільство, держава та вітчизняна наука. Адже з часів В. Антоновича та М. Грушевського українська історична наука досить успішно виконала актуальне для бездержавного існування України завдання відокремлення української історії від історії домінуючих націй.

Ключовими характеристиками сучасного світу є його глобалізація та надзвичайна інтенсифікація зв'язків між країнами і народами. Перед Україною, яка відносно недавно відновила свою державну незалежність, у сучасному глобалізованому світі вкрай гостро стоїть низка принципівих проблем. З одного боку, це утвердження України як дієвого і рівноправного актора міжнародних відносин та зміцнення своїх позицій у глобальному інформаційному просторі, а з іншого – потреба спертися на фундаментальні знання про інші країни світу та зв'язки нашого народу з ними, що мають допомогти суспільству та державі виважено, усвідомлено та ефективно реалізовувати зовнішньополітичні, зокрема, інтеграційні стратегії.

З огляду на це, все більш затребуваними постають фундаментальні дослідження закономірностей історичного розвитку країн світу, складових їх успішного поступу і трансформаційних перетворень, місця українського народу і нашої держави у світових культурно-цивілізаційних процесах, розвитку двосторонніх відносин. Нині ключовим завданням української історичної науки, особливо в контексті нашого стратегічного курсу на входження до євроатлантичного простору та євроінтеграційного поступу, постають невідкладні завдання концептуального осмислення та інтегрування української історії у всесвітню та європейську.

До нині українська історія і світова історія існують здебільшого окремо. Українська історія здебільшого трактується без належного поєднання із світовою, а світова історія досі фактично ігнорує надбання вітчизняних студій, й, навіть, власне існування України. Тому необхідно цілеспрямовано працювати над вирішенням цієї проблеми, щоб українська історія зайняла відповідне їй місце у світовій не лише в роботах вітчизняних дослідників, а й у працях зарубіжних істориків.

Загальновідомо, що історія людства є не лише історією народів, з яких вона складається, а й їх взаємодії. Тривалий бездержавний статус України призвів до того, що факти існування двосторонніх відносини з нею та її внесок у розвиток

європейської цивілізації у минулому в багатьох країнах стерся з пам'яті наукової та політичної еліти, не кажучи вже про пересічних громадян. Це нині безпосередньо впливає на сприйняття та ставлення до України з боку провідних світових гравців та інституцій, ускладнюючи реалізацію української політики на міжнародній арені.

Тому для належного поновлення та актуалізації сприйняття України як давнього і дієвого суб'єкта історичного процесу необхідно активізувати дослідження як двосторонніх відносин з країнами світу, так і ролі Київської Русі й Козацької держави у протистоянні та розвитку цивілізацій на сході Європи; позиціонування державних формувань України після розпаду Російської імперії на початку ХХ ст. в європейському контексті; місця України у міжнародній політиці у міжвоєнний період; ролі України у системі міжнародних відносин під час Другої світової війни, повоєнних десятиліть наростаючого протистояння та в сучасну добу геополітичних зрушень; характеру відносин з Російською Федерацією в контексті стримування її намірів зміни сучасного мирного світоустрою.

Ґрунтовні наукові дослідження та їх поширення в інформаційному просторі, у наукових та політичних колах країн Європи і світу нині вельми актуальні та затребувані. Слід подолати застарілі історичні схеми, міфи та концептуальні підходи домінуючих у минулому щодо України націй, які ще й нині здебільшого побутують у переважній більшості зарубіжних країн та подати світу українське бачення історії України у всесвітній історії, сходженні людської цивілізації. Адже навіть у провідних європейських державах, таких як Німеччина чи Франція, з якими зв'язки нашого народу сягають глибини віків, чимало політиків недостатньо диференціюють Україну, її національні інтереси від Росії чи від інших країн СНД.

Частка історичних досліджень присвячених проблематиці всесвітньої історії в Україні не відповідає потребам і реаліям сучасного глобалізованого світу та тим стратегічним інтеграційним завданням, які стоять перед Україною. За статистичними даними, за перші двадцять років незалежності країни частка дисертацій за спеціальністю «всесвітня історія» із загальної кількості захищених з усього історичного масиву склала лише біля 14%. Чимало країн, регіонів світу, а також окремих історично-географічних зрізів та доленосних подій всесвітнього історичного розвитку залишаються ще поза належною увагою вітчизняних досліджень.

Також варто усвідомлювати, що без залучення контексту світового цивілізаційного поступу не можливо продовжувати на сучасному науковому рівні процес повного та об'єктивного відтворення національної історії, з'ясування ролі, місця України та українського народу в перебігу європейських подій минувшини і сучасності, у всесвітньому історичному процесі. Адже зовнішні чинники та міжнародні відносини справляли суттєвий, а часто і визначальний вплив на історичну долю українського народу.

Українська історична наука нині імперативно потребує власної науково-дослідницької парадигми історії країни, її національно-державних вимірів, яка б знаходилась у відповідності зі світовою історією, кореспондувалася з нею. Натомість є російська, польська та інші парадигми української історії, які не враховують, ігнорують чи подають у міфологізованому вигляді специфіку українського історичного процесу в контексті історії Європи і світу. Тому так важливо органічно вписати українську історію у всесвітню, керуючись принципами об'єктивізму, науковості та виходячи з власного, українського, бачення цього процесу.

Отже, метою цього наукового видання є підготовка і висвітлення на засадах сучасних надбань історичних досліджень виважених поглядів на світ-системні трансформації, подача ґрунтовних та науково вивірених знань про особливості історичного розвитку країн світу, історичні зв'язки України з країнами і народами світу, актуалізація передового світового досвіду державотворення, сприяння поширенню в міжнародному інформаційному просторі даних про історичну тяглисть статусу України як міжнародного актора.

Надто важливим постає і завдання вироблення власного бачення всесвітньої історії та місця у ній, подолання російсько-радянської схеми визначення і трактування всесвітньої історії, її доленосних віх. Актуальними конкретними напрямками сучасних історичних досліджень у галузі всесвітньої історії в Україні мають стати: проблеми відповідних історичних періодів загалом; вивчення основних ідей, сил, рухів і подій, що впродовж століть формували європейський континент, його ідентичність; аналіз нових глобальних історичних явищ та подій новітньої історії у розвитку людської цивілізації, зокрема, модернізаційних процесів, спрямованих на побудову в низці країн постіндустріального та інформаційного суспільства; дослідження історичного розвитку та внеску в спільний досвід суспільного устрою і культури як провідних держав Європи, так і тих регіонів континенту, які не справляли визначального впливу на формування європейських історичних традицій, зокрема Центрально-Східної Європи, Балкан, Скандинавії тощо.

Окремим широким напрямом постає вивчення доленосних процесів та подій в історії країн ЦСЄ у ХХ ст. Це стосується проблематики як ролі народів регіону у Першій і Другій світових війнах, повоєнних десятиліть, так і загальних рис та особливостей радянзації країн регіону та падіння комуністично-тоталітарних режимів у них, особливостей антитоталітарних революцій кінця 1980-х – початку 1990-х рр. та їх альтернатив. Для вітчизняних дослідників затребуваним постає вивчення складових успішних перетворень і національного відродження, місця держав регіону в міжнародних відносинах в умовах глобалізації, їх участі у регіональній, субрегіональній та загальноєвропейській інтеграції.

Актуальними є проблеми періодизації та інтерпретації особливостей розвитку народів і країн ЦСЄ у сучасну історичну добу, поглиблений аналіз етнонаціональних процесів, проблем міграції й буття національних меншин, міжнаціональних відносин, утвердження демократичних традицій і прав людини у новітній історії країн регіону. Маловивченими є процеси модернізації, складові та особливості становлення постіндустріального суспільства у країнах ЦСЄ, характерні риси і міжнародні рецепції в розвитку культури і мистецтва, історична пам'ять народів регіону в контексті їх взаємовідносин та європейських цінностей. Важливим напрямом постає дослідження міждержавного співробітництва країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. та його значення для України. Зокрема, це аналіз механізмів інтеграції як окремих країн, так і цілих регіонів у сучасний європейський та світовий економічний простір.

Окремими напрямами мають стати вивчення історії нових незалежних держав, сучасних країн Азії, Африки, Австралії, Північної та Південної Америки. У кожному із цих ареалів чимало історичних процесів, проблем і викликів, які мають не лише особливе, а й загальноісторичне значення. Без напрацювань щодо цих регіонів складно говорити про знання закономірностей всесвітньої історії.

Водночас у цьому контексті відкритим залишається питання особливостей цивілізаційної структури сучасного світу. Імперативним завданням постають дослідження щодо визначення та приналежності до окремих чи локальних цивілізацій сучасних геополітичних і гео економічних регіонів: ЄС, Латинської Америки, Африки, Близького Сходу, а також великих державних потуг та наддержав, які мають довготривалі історичні традиції: Китаю, Росії, США, Японії, Індії тощо. У цю площину лягає завдання аналізу відповідних критеріїв типологізації цих цивілізацій: чи то за релігією, як вважає відомий історик А. Тойнбі та фахівець у сфері геополітики С. Гантінгтон; чи то критеріями «світ-економіки», як вважає видатний представник напряму всесвітньо-економічної історії Ф. Бродель; чи то, нарешті, родовою ознакою цих цивілізацій є тип менталітету, що доводили не менш відомі представники французької історичної школи під назвою «школа анналів» на чолі з Ж. Лефевром [6; 7]. Очевидно ця проблема, як і багато інших, може бути окремо винесена на дискусійну платформу нашого журналу. Без широкої і ґрунтовної дискусії, без комплексного підходу є мало ймовірним розв'язання цих та інших актуальних і складних теоретичних питань.

Іншими словами, перед нами в цьому зв'язку постає завдання створення вітчизняного цілісного погляду на розвиток світової цивілізації та актуальних проблем всесвітньої історії, зокрема, вироблення концептуальних підходів до розуміння сучасного світоустрою та перспектив його трансформації. Це вимагає формування вітчизняної наукової школи, яка б системно займалась виробленням концептуальних підходів до позиціонування ролі і місця України

у всесвітньому історичному процесі та інтеграції української історії у загальноєвропейський та загальносвітовий контекст, які були б прийнятними не лише для України, а й для більшості країн світу.

У зв'язку з цим зусилля слід спрямувати на подолання тих міфів, які створили російське, польське, турецьке, німецьке, єврейське бачення історії України у світовій історії. Перспективним завданням постає напрацювання власного понятійного апарату в контексті позиціонування України у світі, що, зокрема, сприятиме і поступовому згортанню недолугого використання в українському інформаційному просторі (а у перспективі – й у світовому) нав'язаних колишніми панівними щодо України націями ідеологем. Показовим прикладом може бути поширене використання дефініцій «близьке» та «далеке» зарубіжжя, відповідно до яких Польща, Угорщина чи Словаччина є для України «далеким зарубіжжям», а Таджикистан чи Узбекистан «близьким зарубіжжям».

Дослідження глобальних геополітичних та соціально-економічних процесів на світовому та регіональному рівнях мають доповнюватися вивченням історії та перспектив взаємодії між ключовими суб'єктами міжнародних відносин сучасного світу, прогнозуванням тенденцій розвитку міжнародних відносин та перспектив розвитку регіональних міжнародних об'єднань. Усі ці дослідження та напрацювання покликані збагатити наші знання історії та перспектив взаємин України з об'єднаннями держав, з окремими країнами світу, сприяти утвердженню України у глобальних та регіональних міжнародних об'єднаннях.

Принципово важливо при концептуальній розробці української версії всесвітньої історії й місця України в ній орієнтуватись не на наздоганяючий, а на випереджаючий підхід. Необхідно орієнтуватись на те, щоб політичні та державні структури могли у своїй діяльності спиратись та використовувати концептуальні і прикладні розробки науковців у сфері всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Впевнений, що наш часопис, його електронна версія, власне, як і інші видання, сприятимуть популяризації знань в українському суспільстві з минулого окремих зарубіжних, у першу чергу європейських, країн і народів, всесвітньої історії загалом та вихованню у наших громадян почуття причетності до розвитку європейської та світової цивілізації. Очевидно, що це стане слухним для розробки і запровадження оптимальної стратегії інтеграції України не тільки до євроатлантичного ареалу, а й до спільноти демократичних, економічно і технологічно розвинених країн світу.

Список використаних джерел та літератури

1. Тронько П.Т. 40 років служіння Клію / П.Т. Тронько // Україна крізь віки: Збірник наукових праць на пошану академіка НАН України професора Валерія Смоля. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – 1096 с.
2. Матеріали звіту наукової діяльності Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» за 2015 р.

3. Віднянський С.В. Рецепції всесвітньої історії на сторінках «Українського історичного журналу» / С.В. Віднянський // Український історичний журнал. – 1997. – № 6. – С.166-180.
4. Віднянський С.В. Стан, проблеми та перспективи досліджень зі світової історії в Україні / С.В. Віднянський // Український історичний журнал. – 2010. – № 5. – С. 166-179.
5. Кудряченко А.І. Дослідження з проблематики всесвітньої історії у сучасній Україні / А.І. Кудряченко // Український історичний журнал. – 2011. – № 1. – С. 180-194.
6. Смоленский Н.И. О разработке теоретических проблем исторической науки / Н.И. Смоленский // Новая и новейшая история. – 1993. – № 3. – С. 166-172.
7. Фриман Э. Методы изучения истории / Э. Фриман. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2015. – 200 с.
8. Алексієвєць М. Наукові дослідження із всесвітньої історії в нашому університеті: стан і проблеми / М. Алексієвєць // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 5. – Ч.1. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка.
9. Ганзін В. Вивчення всесвітньої історії в Україні: 20 років тупцювання на місці / В. Ганзін // Дзеркало тижня. – 2011. – 17 червня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/vivchennya_vsesvitnoyi_istoriyi_v_ukrayini__20_rokiv_tuptyyuvan_nya_na_mistsi.html
10. Лаппо-Данилевский А.С. Методология истории / А.С. Лаппо-Данилевский. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2013. – 602 с.

Кудряченко А.И. Актуальность исследований проблематики всемирной истории в современной Украине.

В статье рассматриваются вопросы актуализации проблематики исследований по всемирной истории в годы независимости Украины и на среднесрочную перспективу. Автор анализирует научно-организационные составляющие улучшения отечественных исследований в современную историческую эпоху, выясняет специализацию на отдельных исторических периодах и регионах созданных в 1990-х гг. ряда академических институтов, а также резервы, которые следует задействовать для наращивания исследований в данной области. Предлагает определение тематики и содержательного наполнения соответствующих временных и географических срезов исследований по всемирной истории. Отдельно в статье анализируются соответствующие направления исследований ново созданного Государственного учреждения «Институт всемирной истории НАН Украины», определяются приоритеты углубленного изучения отечественными историками прошлого и настоящего окружающего мира, выяснения роли и места Украины и украинского народа в развитии европейского континента и всемирно-исторического процесса прошлого и современности. Автор формулирует амбициозную задачу интегрирования украинской истории, ее соответствующего места в мировую не только в работах отечественных исследователей, но и в трудах зарубежных историков, освещает составляющие развития национальной историографии в контексте императивов современной мировой исторической мысли и формирования отечественной научно-исследовательской парадигмы в соответствии с мировой историей. В статье актуализируется изучение особенностей цивилизационной структуры современного мира, передового мирового опыта государства, содействие распространению в международном информационном пространстве исследований про историческую преэминентность статуса Украины как международного актора.

Ключевые слова: *Украина, всемирная история, научно-исследовательская парадигма, историография, международные связи, глобальные исторические явления, концептуальные и прикладные научные разработки, европейская и мировая цивилизация.*

Kudryachenko A. Topicality of World History Researches Issues in Contemporary Ukraine.

The article examines the questions of world history research actualization in the years of Ukrainian independence, and for the medium term. The author analyzes the scientific and institutional components to improve domestic investigations into the modern historical epoch, finds out the specialization in certain historical periods and regions created in the 1990's by a number of academic institutions, as well as reserves, which should be used to increase research base in this area. The author proposes definition of the theme and substantive content of the relevant sections of temporal and geographical studies of world history. Separately, the article analyzes the relevant research areas that are newly created by the State Institution "Institute of World History of NAS of Ukraine", identifies priorities in-depth study by Russian historians of the past and present of the world, reveals the role and place of Ukraine and the Ukrainian people in the development of the European continent and world-historical past of the process and modernity. The author formulates ambitious goal of integration of Ukrainian history, its appropriate place in the world, not only in the works of local researchers, but also in foreign works of historians, highlights the constituent national historiography development imperatives of the context of the modern world historical thought and the formation of the domestic research paradigm in accordance with the World history. The article updates study of the features of civilizational structure of the modern world, the state of international best practices, promotion of the international information space research about the historical continuity of the status of Ukraine as an international actor.

Keywords: *Ukraine, World History, research paradigm, historiography, international relations, global historical phenomenon, conceptual and applied research and development, European and world civilization.*